

HEIKKI HELIN

Kaksi näkökulmaa:

KUNNALLISVEROPROSENTTI – KUNNALLISVEROASTE

4

TUTKIMUKATSAUKSIA 2012

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

**TIEDUSTELUT
FÖRFÄGNINGAR
INQUIRIES**

Heikki Helin, p. – tel. 040 516 5976
sukunimi.etunimi@phnet.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki
Finland (Siltasaarenkatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

**INTERNET
WWW.HEL.FI/TIETOKESKUS/**

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR, DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. – tel. 09 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYynti
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarenkatu 18-20 A, p. 09 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmsgatan 18-20 A, tel. 09 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library
Siltasaarenkatu 18-20 A, tel. +358 09 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

Kaksi näkökulmaa:

KUNNALLISVEROPROSENTTI – KUNNALLISVEROASTE

HEIKKI HELIN

TUTKIMUSKATSAUKSIA
FORSKNINGSRAPPORTER
STUDY REPORTS

2012:4

KANSIKUVA

PÄRMBILD

COVERPICTURE

Kansikuva | Pärmbild | Cover picture

Heikki Helin

VERKOSSA

ISSN 1796-7236

ISBN 978-952-272-269-0

Sisällys

1 Johdanto

2 Keskeiset käsitteet

3 Tuloveroprosenttien ja kunnallisveroasteen kehitys

4 Tulot, vähennykset ja verot

5 Veronkevennysten kompensointi ja valtionosuuksien lisäys

6 Yhteenvetävää pohdiskelua

Liite 1. Kunnallisveron osuus palkkatuloista 2012 ja palkansaajat tuloluokittain kunnallisve-
roa maksaneet luonnolliset henkilöt ja palkansaajat tuloluokittain 2010 (Veronmaksajat,
Tilastokeskus, Verohallinto)

Kuvioluettelo

Taulukkoluetelo

Lähdeluettelo

Esipuhe

Kuntien veroprosenttien korotuksia seurataan tarkkaan joka vuosi. Korotusten perusteella päätellään verotuksen kiristyvän. On kuitenkin tehtävä ero valtuustojen päättämien kunnallisveroprosenttien ja todellisen kunnallisveroasteen välillä.

Kunnallisvero ei välttämättä koidu maksettavaksi täysimääräisesti. Tämä johtuu pitkälti valtakunnan tasolla eri hallitusten tekemistä verojen kevennyksistä. Todellinen kunnallisveroaste, tai efektiivinen tuloveroaste, tarjoaa toisenlaisen näkökulman.

Tässä tutkimuksessa tietokeskuksen erikoistutkija Heikki Helin tarkastelee valtuustojen päättämien kunnallisveroprosenttien ja todellisen kunnallisveroasteen eroja, erojen taustoja ja vaikutuksia kuntien talouteen ja sen tulkintaan. Lähtökohtana tälle varsin vähälle huomiolle jääneen ilmiön tarkastelulle on Paavo Poterin julkaisu nimeltään Kunnallisveroaste, joka ilmestyi jo vuonna 1988.

Helsingissä kesäkuussa 2012

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö

1 Johdanto

Kuntien tuloverotusta ovat leimanneet kuntien veropohjan kaventuminen vähennysten kasvun seurauksena sekä kuntien valtuustojen päättämien kunnallisveroprosenttien ja kuntalaisen todellisen kunnallisveroasteen eron kasvu. Kuntien veroprosenttien nousuja seurataan tarkkaan ja niiden perusteella tehdään päätelmiä kuntatalouden tilasta ja kehityksestä.

Kuntien tulevaisuuden hahmottelussa kunnallisveroprosentti on muuttuva tekijä. Sen korotuksilla kuvataan kuntatalouden kiristymistä. Laskelmat osoittavat, miten veroprosentit nousevat pilviin.

Kuntien valtuustojen päättämä kunnallisveroprosentti on erkaantunut todellisesta kunnallisveroasteesta, siis siitä, paljonko verot ovat prosentteina tuloista.

Tarkastelun aluksi luvussa 2 esitetään keskeisimmät verotuksen käsitteet lähtökohtana Paavo Poterin¹ vuonna 1988 ilmestynyt julkaisu Kunnallisveroaste. Siinä ensimmäisen kerran kuvattiin eroa valtuuston päättämän veroprosentin – silloisen veroäyryn – ja kuntalaisen todellisen veroprosentin välillä.

Luvussa 3 tarkastellaan tuloveroprosenttien ja kunnallisveroasteen kehitystä. Lisäksi esitetään karttakuviot kunnallisveroprosenteista, kunnallisveroasteista ja niiden eroista.

Luvussa 4 kuvataan tulojen, vähennysten ja verojen kehitystä 2000–2010 koko maassa ja Helsingissä. Pääkaupunkiseudulla kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen ero on pienin muita alueita vahvemman tulopohjan johdosta.

Luvussa 5 tarkastellaan veronkevennyksien kompensointia ja siitä seurannutta valtionosuuksien lisäystä. Vuosina 1997–2003 valtio kevensi verotusta 0,8 miljardilla eurolla kuntien kustannuksella. Tämän jälkeen valtio on korvannut kevennyksistä aiheutuneet menetykset lisäämällä valtionosuuksia. Vuosien 1997–2012 veronkevennyksien takia kunnat saavat 2,9 miljardia euroa vähemmän verotuloja

Kun valtio on muuttanut kuntien verotuloja valtionosuuksiksi veronkevennyksien yhteydessä, kuntien riippuvuus valtionosuuksista on lisääntynyt. Samalla kuntien talous on kuitenkin muuttunut entistä epävarmemmaksi, koska valtio voi oman taloutensa tasapainottamiseksi leikata valtionosuuksia, vaikka osa niistä on kuntien entisiä verotuloja. Tämän seurauksena niiden kuntien määrä, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet, on vähentynyt.

Tämä tarkastelu perustuu pääasiassa Suomen Kuntaliiton ja Veronmaksajien² aiheeseen liittyviin selvityksiin. Kuntaliitto on käyttänyt käsitettä efektiivinen³ tuloveroaste kuvaamaan sitä, miten paljon kunnallisvero on prosentteina kunnallisverotuksen veronalaisista tuloista.

¹ Paavo Poteri, Kunnallisveroaste. Helsingin kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston julkaisuja 2/1988. Helsinki 13.1.1988. Raportti liittyi Helsingin kaupunginkanslian, Suomen Kaupunkiliiton ja Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksen yhteiseen kuntien verotuloja, taloudellista liikkumavaraa ja palvelutasoa käsittelevään tutkimusprojektiin. Projektin julkaisut luetellaan liitteessä c

² Kiitokset Kuntaliitolle ja Veronmaksajille aineiston hankkimisesta tämän yhteenvedon laadintaan. Kansikuvio on muokattu Reutersvär-din kuvioiden pohjalta.

³ Efektiivisyys tarkoittaa todenmukaisuutta jollakin tarkkuudella.

Vaikka tässä tekstissä käytetään yksinkertaisempaa käsitettä kunnallisveroaste, Kuntaliiton kuvioissa esiintyy sen käyttämä käsite efektiivinen tuloveroaste.

Kuntien verotuloja tarkasteltiin 1980-luvun loppupuolelle saakka vain äyri-lajeittain. Kuntien verotulot ennen vuoden 1993 verouudistusta jakaantuivat kiinteistötuloihin, liike- ja ammattituloihin sekä henkilökohtaisiin tuloihin. Kiinteistötuloja olivat mm. tulot maataloudesta ja metsätaloudesta. Kiinteistötuloista maksetut verot menivät kiinteistön sijaintikunnalle. Elinkeinotoiminnasta saadut tulot olivat joko liiketuloja tai ammattituloja. Niistä maksettavat verot menivät niille kunnille, joissa liikettä tai ammattia oli harjoitettu kiinteästä toimipaikasta.

Liikkumavaraprojektissa tarkastelua syvennettiin verohallinnon maksuunpanotilaston mahdollistamissa puitteissa. Tarkastelun kohteiksi tulivat perinteisten äyri-lajien ohella verovelvollisryhmät, tulolajit, vähennykset ja yhteisöt.

2 Keskeiset käsitteet

Paavo Poteri laati vuoden 1988 alussa julkaisun Kunnallisveroaste. Siinä ensimmäisen kerran kiinnitettiin huomiota kunnan päättämän veroäyrin hinnan ja todellisen, maksettavan kunnallisveron eroon. Näin Poteri:

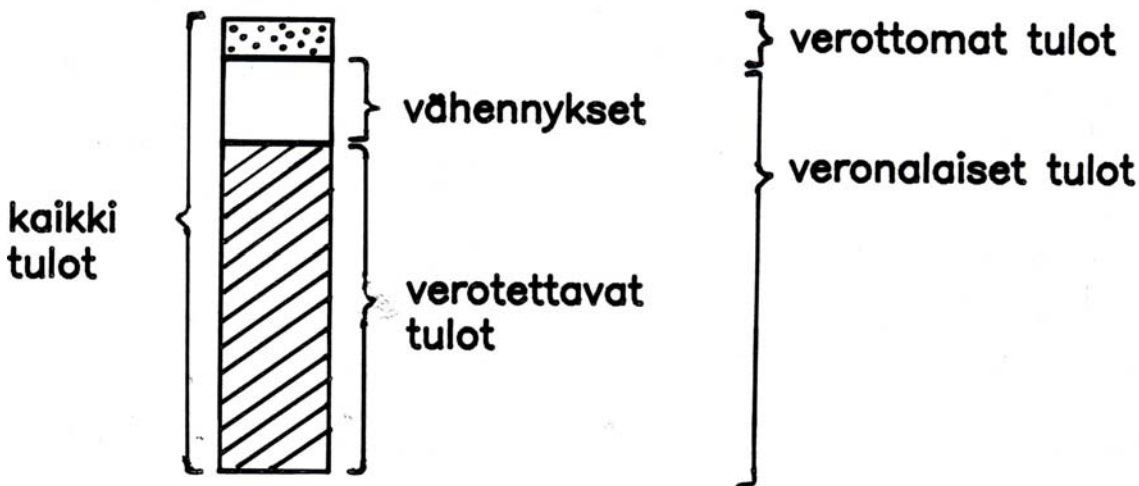
”Verotulot ovat kuntien talouden perusta. – – Kunnissa on yleensä tyydytty veroäyrimäärän ja sen kehityksen arviointiin. Kuntien välisissä vertailuissa kiinnitetään päähuomio useimmiten asukaskohtaiseen äyrimäärään ja veroäyrin hintaan. Pääkaupunkiseudun ongelmien ratkaisuksi on esitetty äyrin hinnan korottamista, koska seudun kuntien äyrin hinnat ovat selvästi maan keskitason alapuolella. Tällöin kuitenkin jää huomiotta, että kunnallisveroaste seudulla on vähintäänkin yhtä korkea kuin muualla maassa. Kunnallisvero ei olekaan puhdas jakovero.”

Poteri selvensi verotuksen käsitteitä:

”Keskeisiä käsitteitä ovat veronalainen tulo ja verotettava tulo. Verotettava tulo lasketaan siten että veronalaisista tuloista vähennetään sen hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot sekä verotuksessa myönnettävät muut vähennykset.

Kunnallisverotuksessa – nimestä huolimatta – kunnan osuus rajoittuu vain äyrin hinnan määräämiseen. Kunta voi vain välillisesti vaikuttaa veronalaiseen tuloon, vähennyksiin ja näiden kautta verotettavaan tuloon, jota kunnallisverotuksessa nimitetään äyrimääräksi.”

Kuvio 1. Luonnollisten henkilöiden verotuksen keskeiset käsitteet (Poteri 1988)

Kunnallisvaltuustot päättivät veroäyrin hinnasta. Sen perustana oli arvio äyrimäärän eli verotettavan tulon kehityksestä sekä arvio kunnan verotulojen tarpeesta. Äyrin hinta asetettiin sellaiseksi, että sillä arvioitiin saatavan tarvittavat verotulot. Äyrin hinta määriteltiin seuraavasti:

Äyrin hinta = kunnallisvero / kunnallisverotuksessa verotettavat tulot.

Poterin mukaan äyrin hinnasta ja hintaeroista päätellään yleisesti kunnallisverorasituksen eroja. Korkeaa äyrin hintaa kauhistellaan ja alhaista kadehditaan. Tällöin kuitenkin jää huomiotta verotuksessa myönnettävien vähennysten vaikutus veroon.

”Verotuksessa myönnettävien vähennysten vaikutus on erilainen eri tulolajeissa, tulo- luokissa ja alueilla. Tämän takia on tarpeen tarkastella myös verotettuja tulolajeja ja vä- hennyksiä. Kunnallisveroasteella tarkoitetaan kunnallisveron ja kunnallisverotuksessa ve- ronalaisten tulojen suhdetta, mikä kuvaa todellista verorasitusta.”

Kunnallisveroaste = kunnallisvero / kunnallisverotuksessa veronalaiset tulot

Kunnallisveroaste siis kertoo, paljonko veronalaisesta tulosta maksetaan kunnallisveroa. Se on Poterin mukaan veroäyrin hintaa parempi mittari, koska se kuvaa veron ja tulon suhdetta ja eliminoi vähennysten vaikutukset. Jos kunnallisverotuksessa ei olisi vähennyk- siä lainkaan, olisivat valtuuston päättämä veroprosentti ja kunnallisveroaste yhtä suuret⁴. Käsitteet ovat vuoden 1988 jälkeen muuttuneet⁵. Vuonna 1993 toteutettiin ns. suuri vero- uudistus.

Kunnallisveron osuus tuloista riippuu siis kunnallisveroprosentin lisäksi ansiotulojen mää- rästä ja lajista, sillä ne määrittelevät vähennykset, jotka tulonsaaja saa⁶. Työ- ja yrittäjätu- loista saa ansiotulovähennyksen ja eläketulosta kunnallisverotuksen eläketulovähennyk- sen. Perusvähennys lasketaan kaikkien ansiotulojen perusteella. Myös verosta tehtävä työtulovähennys pienentää pienituloisten palkansaajien maksamaa kunnallisveron mää- rää⁷.

Veronmaksajien laskelman mukaan viran puolesta tehtävien vähennysten vuoksi kunnal- lisveron osuus palkkatulosta kasvaa kun ansiot lisääntyvät. Progressio on kasvanut viime vuosina toteutettujen työtulovähennyksen ja perusvähennyksen laajennusten myötä. Vuonna 2011 keskimääräisellä 19,17:n kunnallisveroprosentilla maksettiin 10 000 euron vuosipalkasta kunnallisveroa noin 4 prosenttia. 20 000 euron vuosipalkasta kunnallisveroa maksettiin 12 prosenttia ja 40 000 euron vuosipalkasta 17 prosenttia (kuvio 2.). Liitteessä 1 on esitetty kuvion 2 taustatiedot ja palkkatuloa saaneet tuloluokittain 2010.

⁴ Näiden erojen vähentämiseksi on esitetty ajatuksia, mutta se on osoittautunut tähän asti ylivoimaiseksi (Heinäluoma 2004/5).

⁵ Veroäyri on Suomen kunnallisverotuksessa aikaisemmin käytetty verotettavan tulon yksikkö. Verotettavat tulot laskettiin veroäyreinä siten, että yhden markan tulo vastasi yhtä veroäyriä. Veroäyrin hinta osoitti, kuinka paljon kunnallisveroa oli maksettava kutakin veroäyriä kohti, ja se ilmoitettiin penneinä. Vaikka veroäyrin hinta siis ilmoitettiin markkoina tai myöhemmin penneinä, se tarkoitti itse asiassa prosenttilukua, jonka mukainen osuus tuloista meni kunnallisveroon. Kuntalaissa (365/1995) luovuttiin kuitenkin veroäyrin käsitteestä, ja lain 66 §:ssä käsite veroäyrin hinta korvattiin tuloveroprosentilla. Sitä on käytetty kuntalaissa vuodesta 1997 alkaen. Kunnille vuodesta 1993 alkaen suoritettavat verot tulivat olemaan kunnan tulovero (kunnallisvero), kiinteistövero, osuus yhteisöverosta ja koiravero, joista on säädetty tuloverolaissa (30.12.1992/1535), kiinteistöverolaissa (20.7.1992/654) ja koiraverolaissa (29.6.1979/1590).

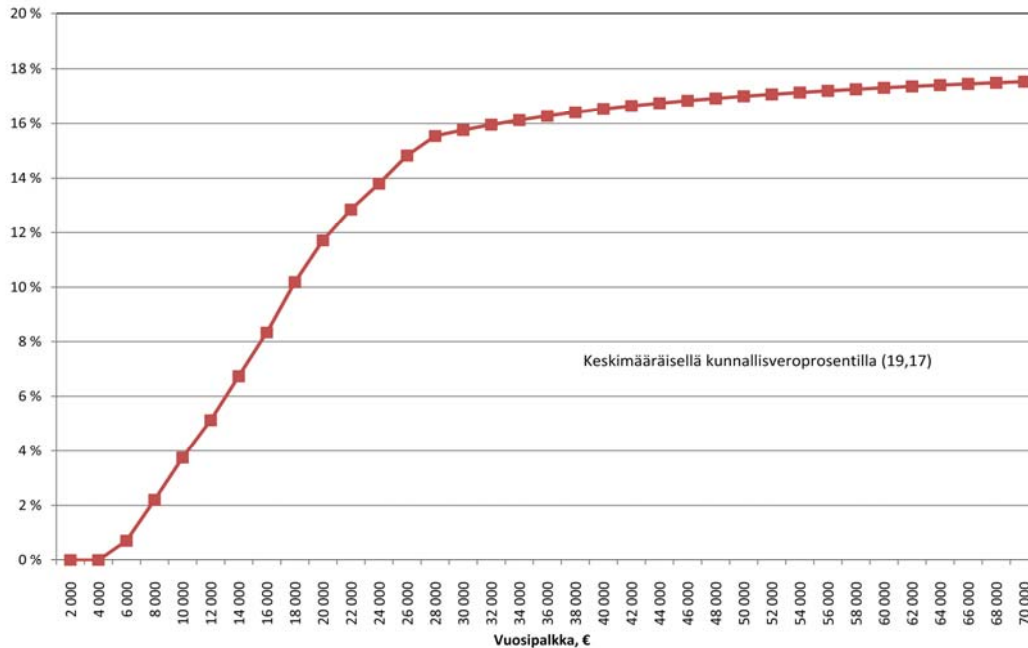
⁶ Holm, Pasi–Huovari, Janne, Kunnat verouudistuksen maksajina? Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu, PTT raporteja. Helsinki 2011.

http://www.ptt.fi/site/?lan=1&page_id=125&mode=tiedotteet&tiedote_id=1341

⁷ Veronmaksajien verkkosivut:

<http://www.veronmaksajat.fi/fi-FI/tutkimukset/jatilastot/kunnat/tietoakunnallisverosta/>

Kuvio 2. Kunnallisveron osuus palkkatuloista eri tulotasoilla 2011 (Veronmaksajat ⁸)

Veronmaksajat on tarkastellut vähennysten vaikutuksia veronmaksuun⁹:

”Kunnallisveron prosentuaalinen määrä vaihtelee sen mukaan, mihin vähennyksiin veronmaksaja on oikeutettu. Kunnallisverotuksessa myönnettävä perusvähennys pienentää verotaakkaa pienimmillä tuloilla, oli sitten kyse mistä tahansa ansiotulosta. Palkansaajan kunnallisverotuksen progressioon vaikuttaa erityisesti kunnallisverotuksen ansiotulovähennys sekä työtulovähennys. Eläkkeiden verotuksessa taas kunnallisverotuksen eläketulovähennys pienentää kunnallisverojen suhteellista määrää.

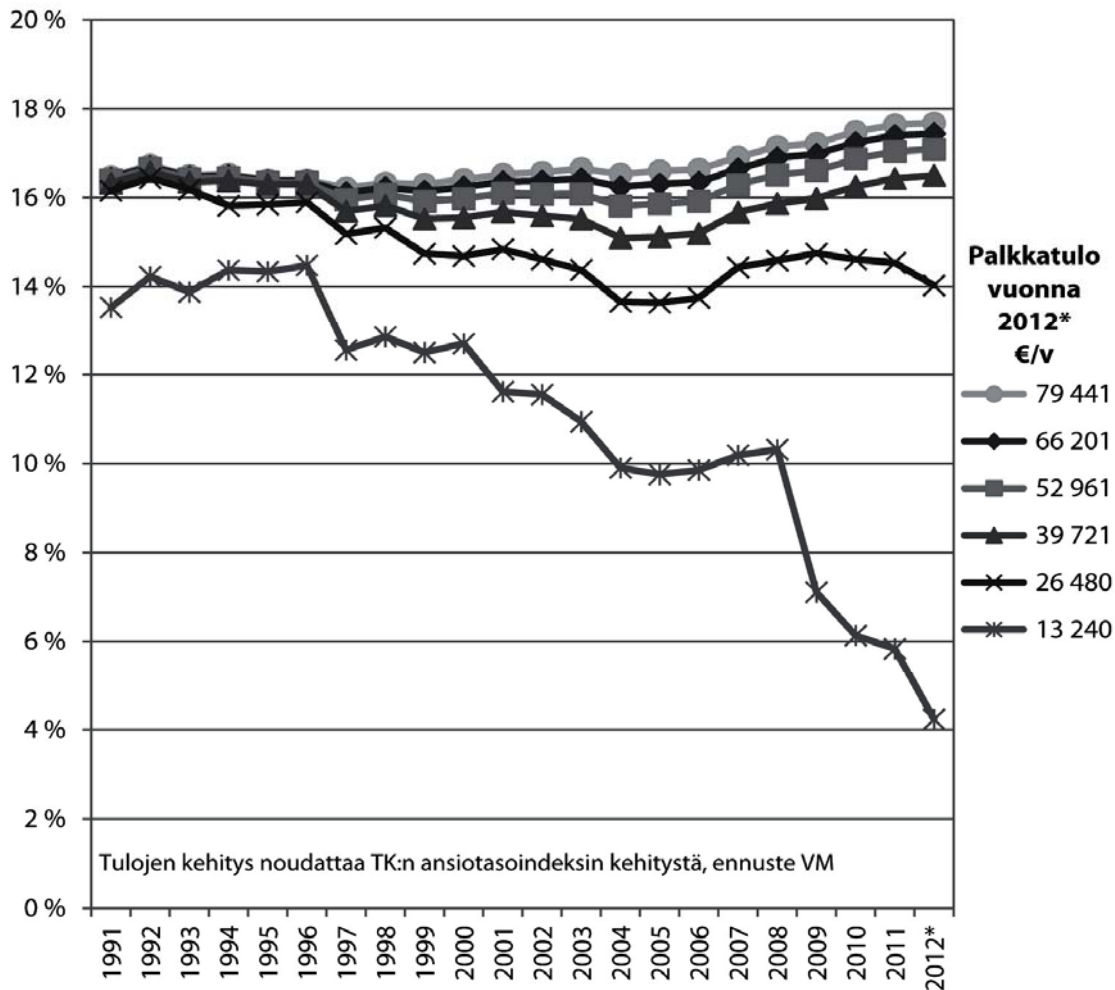
Perusvähennyksen ansiosta kaikkein pienimmistä tuloista ei makseta kunnallisveroa ollenkaan. Palkansaaja maksaa tällöin ainoastaan pakollisia sosiaalivakuutusmaksuja. Keskimääräisellä kunnallisveroprosentilla laskettuna palkansaaja alkaa maksaa kunnallisveroa vasta kun tulot ylittävät 8 300 euroa vuonna 2012. Kunnallisvero nousee kuitenkin nopeasti, ja reilun 20 000 euron kohdalla sitä maksetaan hieman yli 10 prosenttia palkasta. Tuolloin se muodostaa jo lähes 60 prosenttia palkansaajan maksettavista tuloveroista.

Kunnallisveron suhteellinen osuus ansiotuloveroista on kasvanut viime vuosina.”

⁸ <http://www.veronmaksajat.fi/fi-FI/tutkimuksetjatilastot/kunnat/tietoakunnallisverosta/>

⁹ <http://www.veronmaksajat.fi/omatveroasiat/veroprosentit2012?SetLayoutSuffix=Text>

Kuvio 3. Kunnallisveron osuus palkkatulosta eräillä tulotasoilla vuosina 1991–2012 keskimääräisellä kunnallisveroprosentilla laskettuna (Veronmaksajat)

Perusvähennyksen ja työtulovähennyksen laajentaminen vuodelle 2012 selittää alimmilla tulotasoilla kunnallisverotuksen pienenemistä. Jotakuinkin keskituloisen palkansaajan kunnallisveroaste on sen sijaan ollut noususuunnassa keskimääräisen kunnallisveroprosentin ja ansiotason nousun myötä.

3 Tuloveroprosenttien ja kunnallisveroasteen kehitys

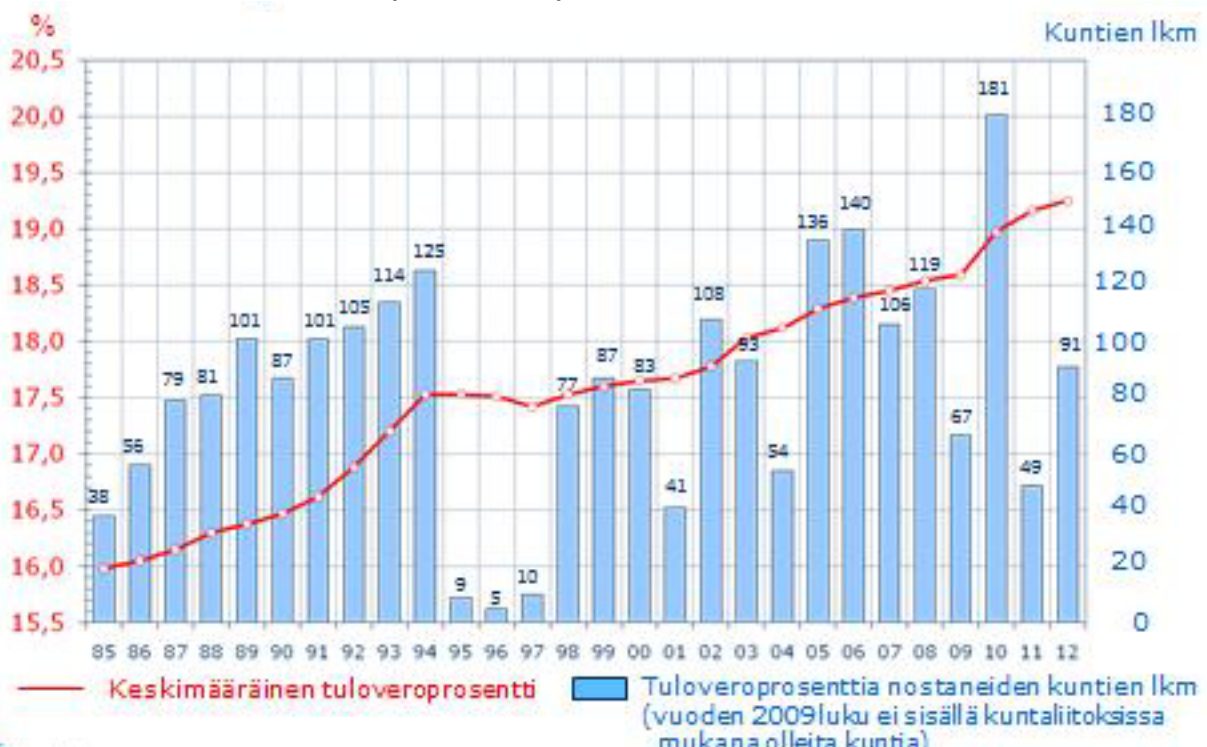
Tuloveroprosentteja tarkastellen kuntien verotus näyttää kiristyneen. Keskimääräinen tuloveroprosentti on noussut. Vuosittain veroprosenttejaan on korottanut melkoinen joukko kuntia. 2000-luvulla korottaneita kuntia on seitsemänä vuonna ollut enemmän kuin 100. Vuonna 2010 veroprosenttiaan korotti peräti 181 kuntaa. (Kuvio 4.)

Kuntien talouden tavoitteena on tasapaino. Sen säilyttämisessä veroprosentti on vain yksi tekijä. Kynnys veroprosentin korottamiseen on kuitenkin suuri. Tarkastelin vuonna 2004 kuntien veroprosenttien muutoksia verkkojulkaisussa Kartelli vai verokilpailu¹⁰.

Veroprosentin tavoitetasoa tai sen korottamisessa sovellettavia/käytettäviä menettelytapoja ei ole kirjattu asiakirjoihin muutoin kuin strategiasuunnitelmiin jonkinlaisina periaatteina. Päättäessään veroprosentista kunnat vertaavat jonkin verran muiden kuntien veroprosentteihin ja kuulostelevat mahdollisia korotusaikeita.

Veronkorotukset seuraavat toisaalta kansantalouden kehitystä ja toisaalta valtion kuntien talouteen ja toimintaan kohdistuneita toimenpiteitä.

Kuvio 4. Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti sekä tuloveroprosenttia nostaneiden kuntien lkm 1985–2012 (Kuntaliitto)

Kuntaliitto on koonnut tietoja veroprosenttien keskiarvoista, muutoksista sekä alhaisimmista ja korkeimmista veroprosenteista vuosilta 1985–2012 (taulukko 1). Korkeimman ja matalimman veroprosentin ero on ollut viime vuosina noin 5 prosenttiyksikköä.

¹⁰ www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/04_11_05_Helin_Vj30.pdf

Taulukko 1. Tietoja kuntien tuloveroprosenteista vuosilta 1985–2012¹¹ (Kuntaliitto)

Vuosi	Keski- määräinen tulovero- prosentti ¹	Muutos edell. vuodesta %-yks.	Aritmeet- tinen keskiarvo %	Muutos edell. vuodesta %-yks.	Kuntien lkm tulovero-%:		Korkein tulo- vero-%	Alhaisin tulo- vero-%
					nousi	laski		
2012*	19,25	0,09	19,81	0,15	91	2	21,75	16,25
2011	19,16	0,19	19,66	0,06	49	6	21,50	16,25
2010	18,97	0,38	19,60	0,35	181	2	21,00	16,25
2009	18,59	0,05	19,25	0,10	67 ²	4 ²	21,00	16,50
2008	18,54	0,09	19,15	0,15	119	3	21,00	16,00
2007	18,45	0,06	19,00	0,13	106	3	21,00	16,00
2006	18,39	0,10	18,87	0,19	140	1	21,00	16,00
2005	18,29	0,17	18,68	0,18	136	1	21,00	16,00
2004	18,12	0,08	18,50	0,06	54	2	20,00	16,00
2003	18,04	0,26	18,44	0,11	93	2	20,00	15,50
2002	17,78	0,11	18,33	0,14	108	3	19,75	15,00
2001	17,67	0,02	18,19	0,04	41	6	19,75	15,00
2000	17,65	0,05	18,15	0,09	83	15	19,75	15,50
1999	17,60	0,07	18,06	0,10	87	10	19,75	15,50
1998	17,53	0,11	17,96	0,08	77	19	19,75	15,00
1997	17,42	-0,09	17,88	-0,03	10	44	19,75	15,00
1996	17,51	-0,02	17,91	-0,03	5	34	20,00	15,00
1995	17,53	0,00	17,94	0,01	9	8	20,00	15,00
1994	17,53	0,33	17,93	0,17	125	2	19,75	15,00
1993	17,20	0,32	17,76	0,16	114	0	20,00	14,50
1992	16,88	0,26	17,60	0,15	105	0	20,00	14,50
1991	16,62	0,15	17,45	0,14	101	1	19,00	14,00
1990	16,47	0,09	17,31	0,11	87	0	19,50	14,00
1989	16,38	0,08	17,20	0,13	101	1	19,50	14,00
1988	16,30	0,15	17,07	0,11	81	0	18,50	14,00
1987	16,15	0,10	16,96	0,09	79	1	18,50	13,50
1986	16,05	0,07	16,87	0,07	56	5	18,50	13,50
1985	15,98		16,80		38	2	18,75	13,50

1) Painotettu maksuunpantua kunnallisveroa vastaavilla verotettavilla tuloilla (ent. ansioäyrit)

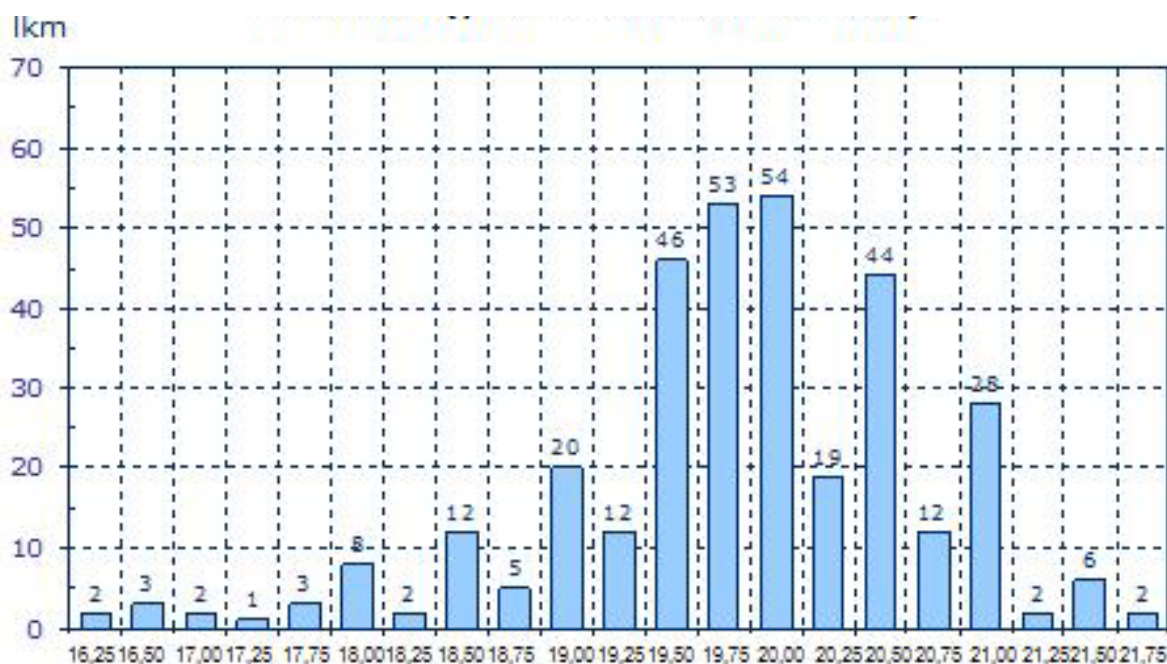
2) Vuoden 2009 luvut eivät sisällä kuntaliitoksissa mukana olevia kuntia.

Erot kunnallisveroprosentissa tarkoittavat kuntien kannalta erilaista liikkumavaraa kuntataloudessa. Jo valmiiksi keskimääräistä korkeamman veroprosentin edelleen nostaminen verotulojen saamiseksi on vaikeampaa kuin ennestään keskimääräistä alhaisemman veroprosentin.

Kuntien veroprosenttien erot ovat kuitenkin pienemmät kuin ääripäiden erot, sillä valtaosa kunnista on noin 1 prosenttiyksikön päässä keskiarvosta. Veroprosentti on välillä 19,00–20,50 peräti 247 kunnassa. (Kuvio 5.)

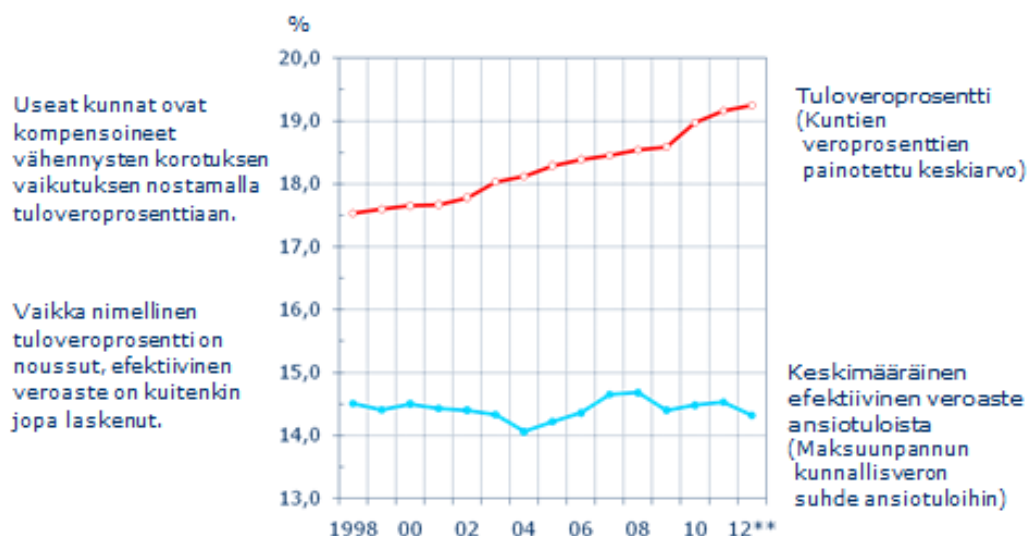
¹¹ <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntatalous/veroprosentit/tuloveroprosentit/Sivut/default.aspx>

Kuvio 5. Kuntien lukumäärät vuoden 2012 tuloveroprosentin mukaan, 336 kuntaa (Kuntaliitto)

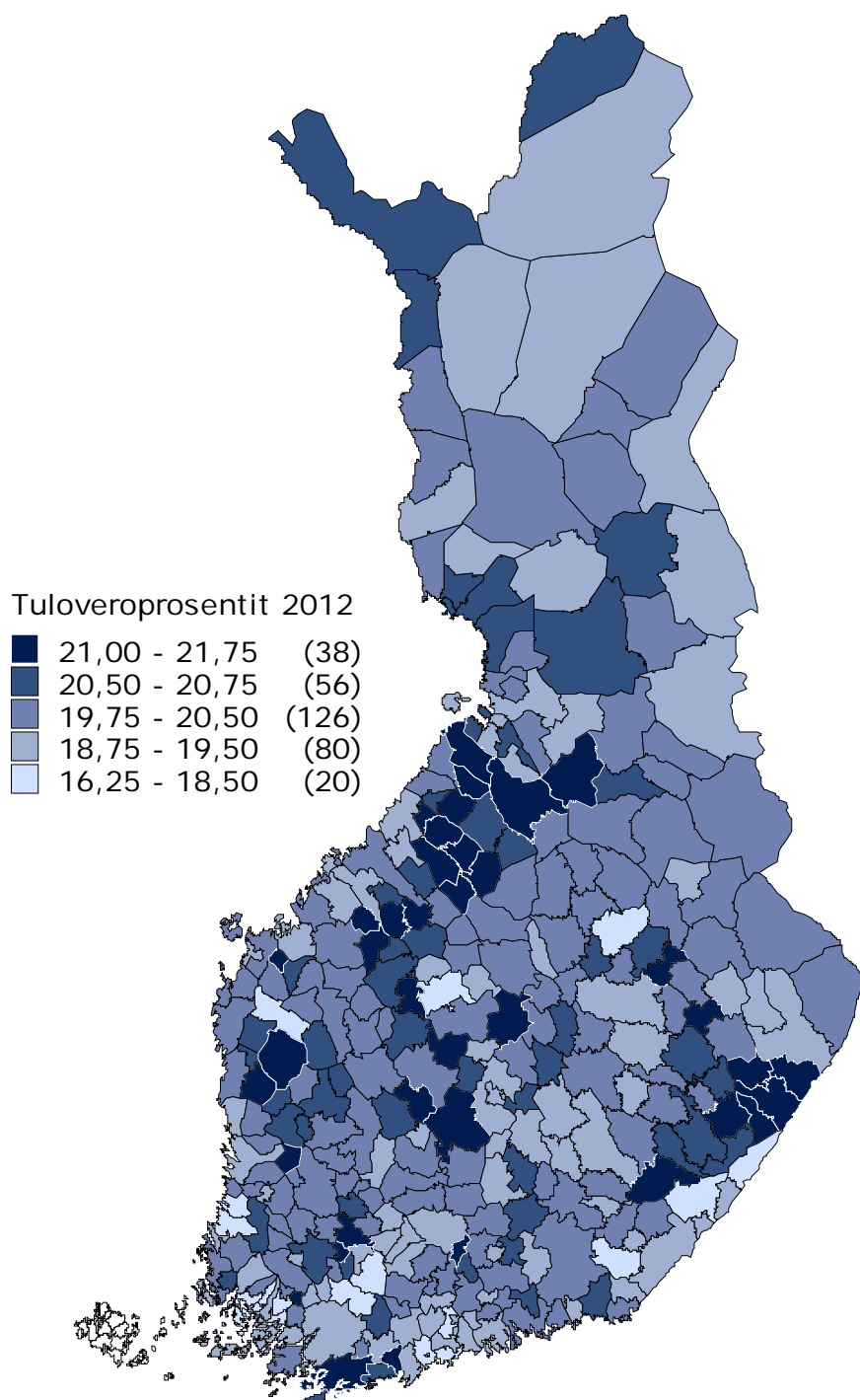

Vuonna 1998 kuntien tuloveroprosenttien keskiarvo oli 17,51 prosenttia ja kuntalaisten maksama vero oli 3 prosenttiyksikköä pienempi eli 14,51 prosenttia. Vuonna 2012 koko maan tuloveroprosentti oli noussut 19,25 prosenttiin ja kunnallisveroaste oli 14,32 prosenttia. Se oli siis alhaisempi kuin 14 vuotta aikaisemmin. Vähennyksistä johtuva ero nimellisen ja todellisen veroasteen välillä oli kasvanut 4,93 prosenttiyksikköön.

Kuvio 6. Kunnallisveroprosentti ja kunnallisveroaste (efektiivinen tuloveroaste) 1998–2012 (Kuntaliitto)

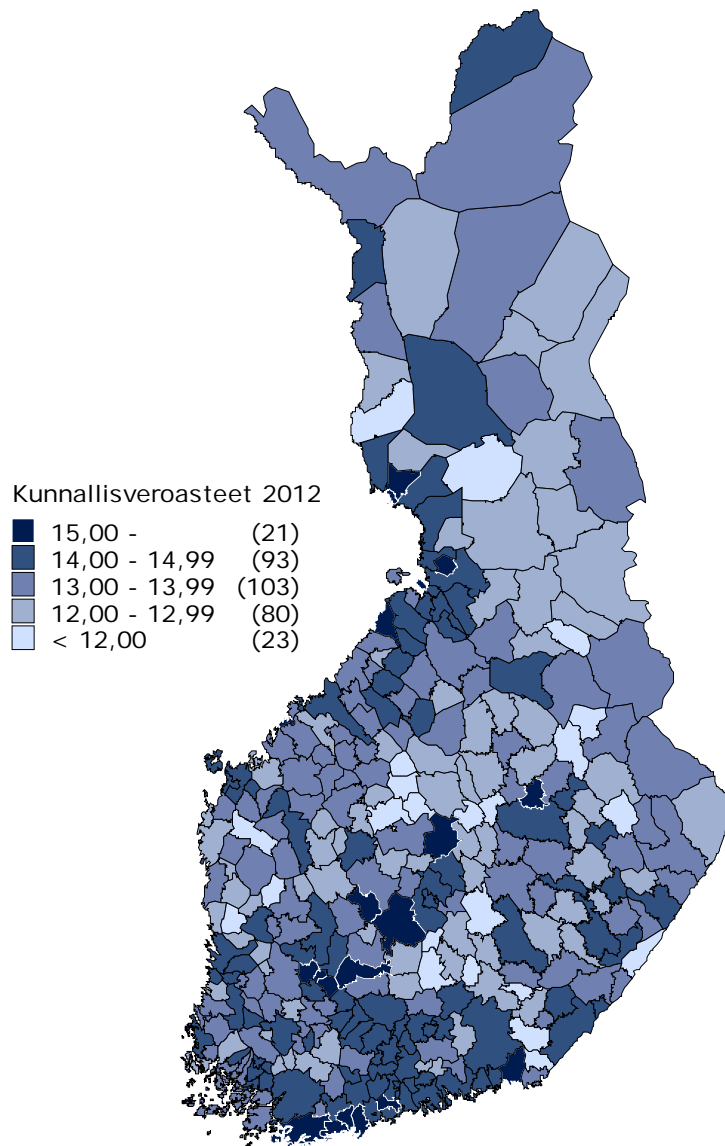

Kuvio 7. Kuntien kunnallisveroprosentit 2012

Kuntien kunnallisveroprosentit ovat maakunnittain tarkasteltuina alle koko maan painotetun keskiarvon 19,25 vain kolmessa eteläisessä maakunnassa: Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Vähintään 0,7 prosenttiyksikköä korkeampi veroprosentti on Etelä-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa. Karttakuvioista ilmenee, että veroprosenttien määrittelyssä seurataan naapurikuntien päätöksiä. (Vrt. Kartelli ja verokilpailu 2004.) Kuntien kunnallisveroprosenttien erot ovat kasvaneet vuosittain vuodesta 2005 alkaen. Tarkastelun perustana ovat uuden kuntarakenteen mukaiset lukusarjat.

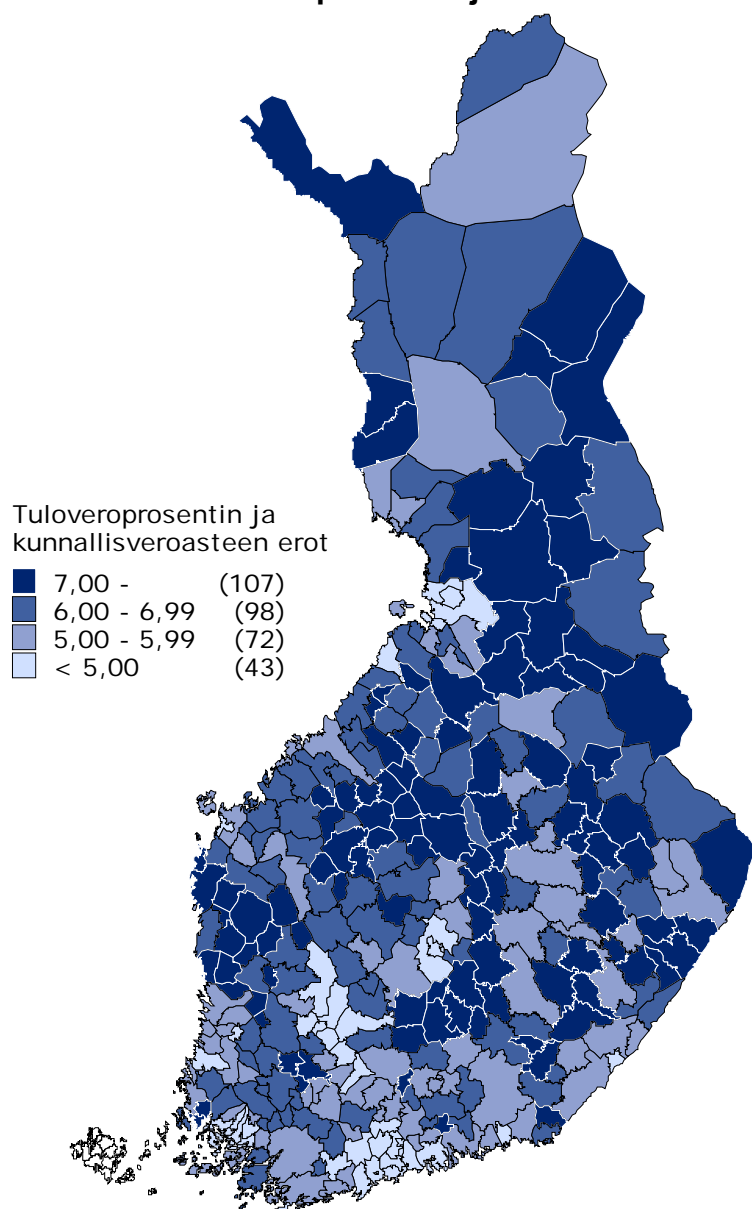
Kuvio 8. Kuntien kunnallisveroasteet 2012 (Kuntaliitto)

Kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen korrelaatio vuoden 2012 luvuilla on .381. Kunnallisveroaste on pienin heikon veropohjan kunnissa. Pienimmät erot kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen välillä ovat pääkaupunkiseudun kunnissa, joissa tulotaso on korkea: Helsingissä 3,40, Espoossa 2,81 ja Kauniaisissa 1,56 prosenttiyksikköä. Suurin ero (8,22) on Rääkkylässä, jossa veroprosenttikin on 21,00.

Erot kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen välillä ovat suuret heikon veropohjan kunnissa. Tällaisia ovat maakuntien reuna-alueen kunnat.

9. Kunnallisveroverosprosentin ja kunnallisveroasteen erot 2012

Kuntien väliset erot niin kunnallisveroprosenteissa kuin kunnallisveroasteissa ovat kasvaneet keskihajonnalla mitaten. Taulukon 2 perustana on vuoden 2012 kuntarakenne.

Taulukko 2. Kunnallisverosprosentin ja kunnallisveroasteen keskihajonta 2001–2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kunnallisveropros.	0,689	0,678	0,653	0,646	0,646	0,670	0,756	0,792	0,825	0,858	0,883	0,911
Kunnallisveroaste	0,855	0,866	0,853	0,760	0,778	0,788	0,860	0,881	0,981	1,022	1,066	1,100

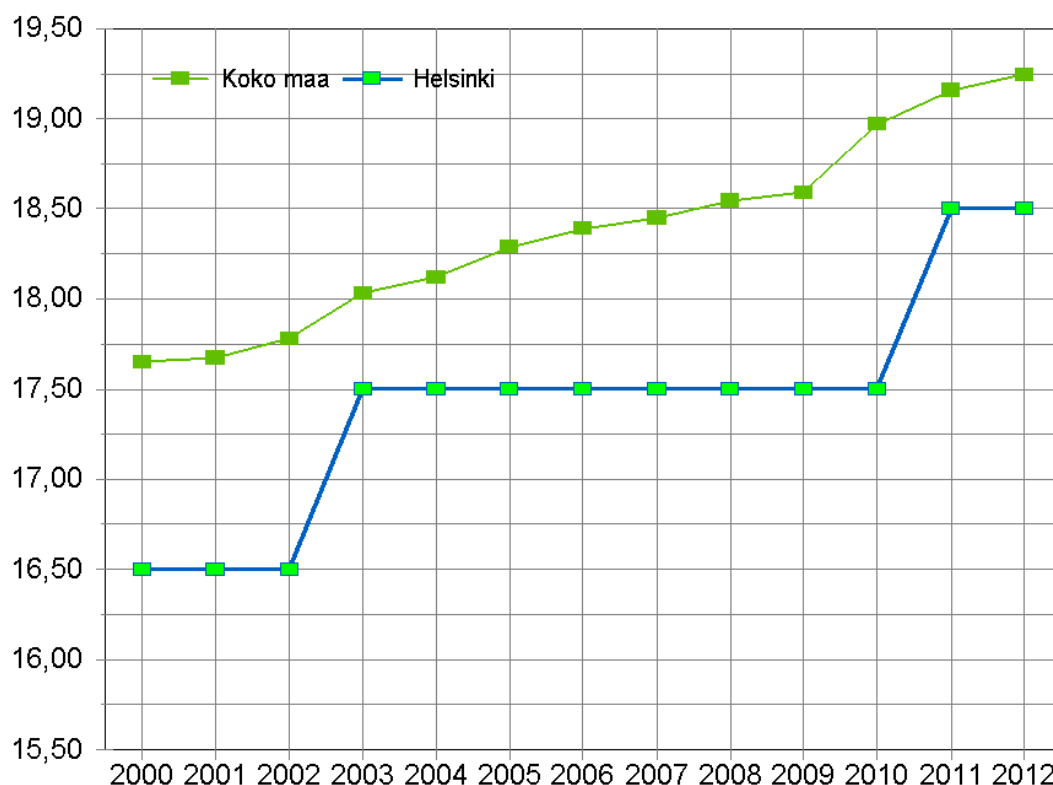
4 Tulot, vähennykset ja verot

Erot kuntien kunnallisveroasteissa johtuvat kuntien väestö- ja elinkeinorakenteissa olevista eroista. Pienistä tuloista verottajan tekemät vähennykset vievät suuremman osan kuin suuremmista tuloista. Vuonna 2012 palkansaajan ei tarvitse maksaa kunnalle veroja alle 8 300 euron tuloista. Valtionverojen maksu alkaa vajaan 29 000 euron tuloista.

Helsingin kunnallisveroprosentti on koko maan keskiarvoa alhaisempi. Sen sijaan kunnallisveroaste on korkeampi.

Kunnallisveroaste kuvaa nimenomaan koko kunnan veroastetta. Yksittäisten eri kunnissa asuvien palkansaajien, joilla on samansuuruiset tulot ja vähennykset, maksamien verojen erot johtuvat pelkästään kunnallisveroprosenttien mahdollisista eroista.

Kuvio 10. Helsingin ja koko maan tuloveroprosentit 2000–2012

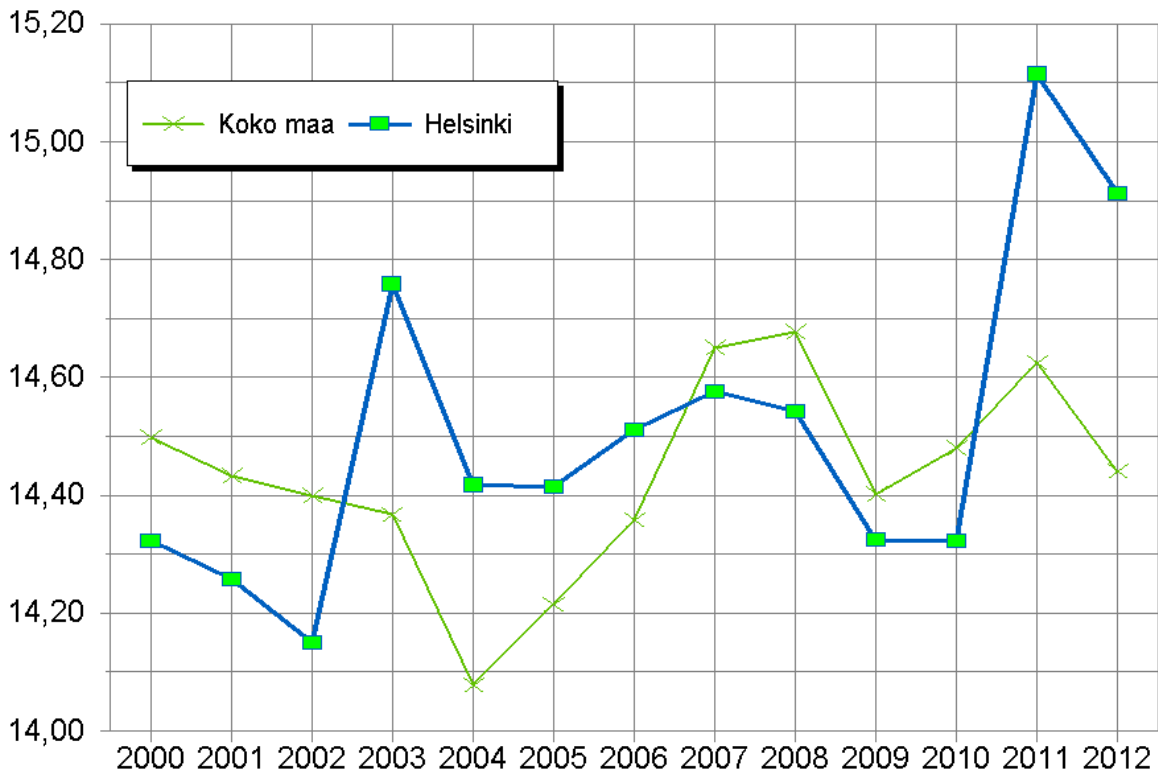

Vähennysaste = vähennykset % ansiotuloista

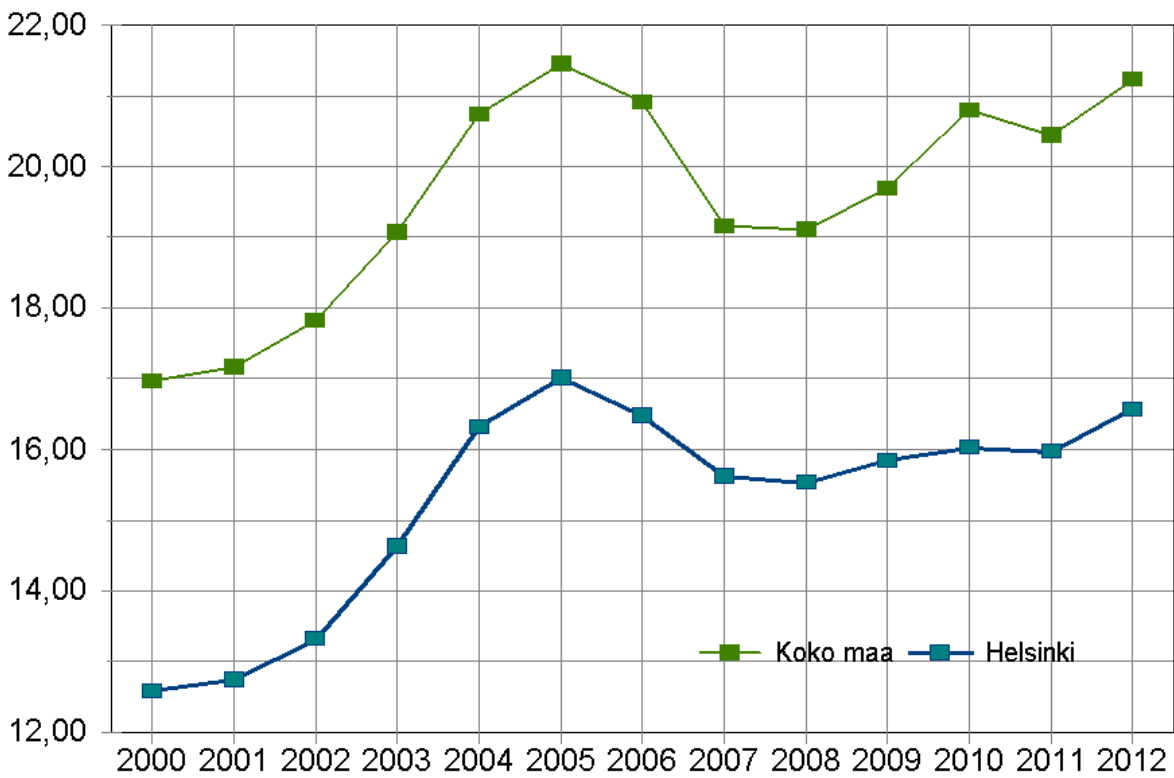
Kun kunnan tulopohja on heikko, muodostavat verottajan tekemät vähennykset siitä suuremman osan kuin esimerkiksi Helsingissä. Ero Helsingin ja koko maan välillä on vajaat 5 prosenttiyksikköä (kuvio 11).

Vastaavalla tavalla eläketulovähennys muodostaa suuremman osan pienemmistä eläketuloista. Ero Helsingin ja koko maan välillä on 0,75 prosenttiyksikköä (kuvio 12). Eläketulosta maksettiin vuonna 2011 kunnallisveroa vasta 9 620 euron vuosieläkkeestä. Tänä vuonna vielä 10 000 euron vuosieläkkeestä ei mene veroa lainkaan.

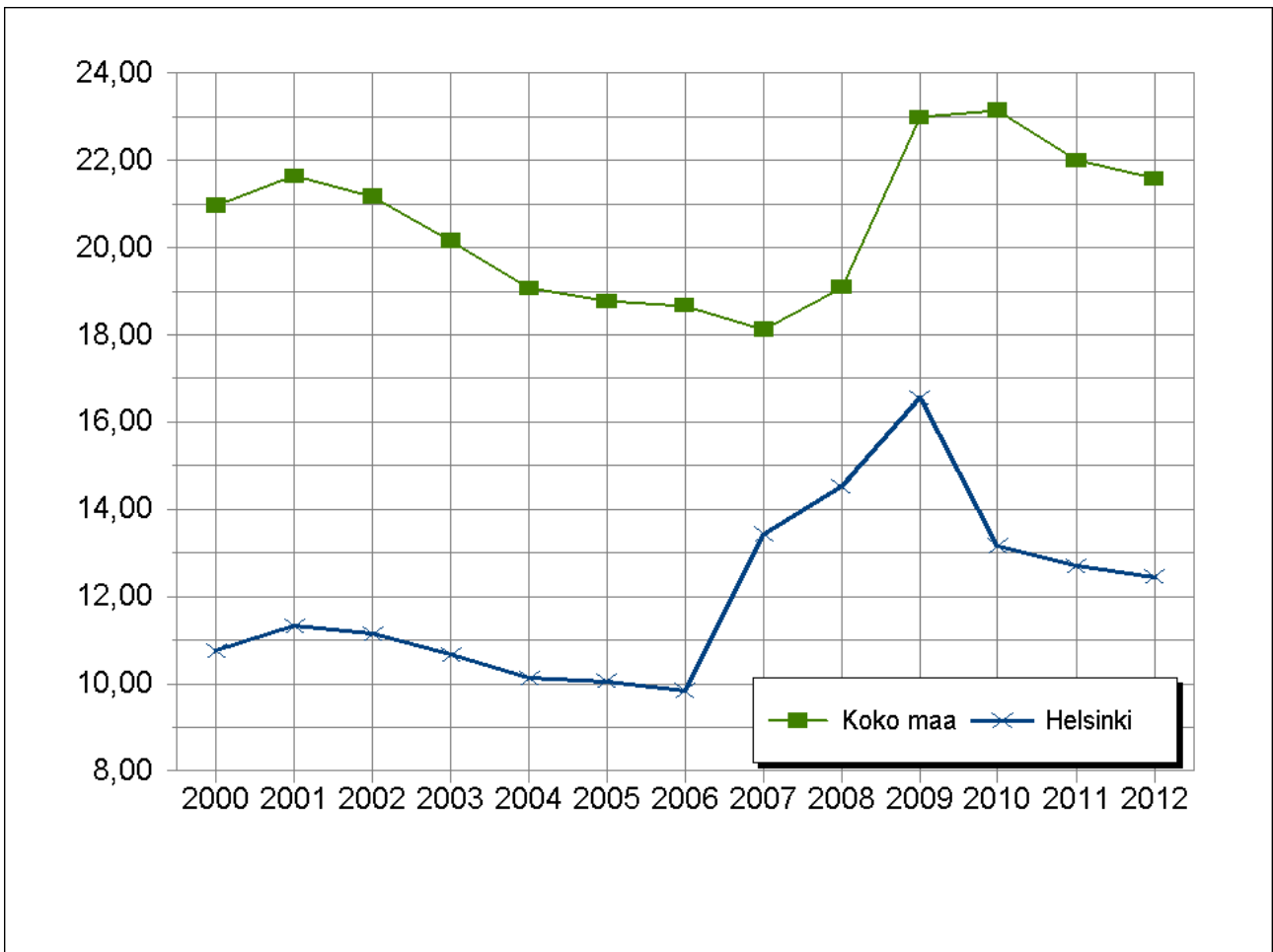
Kuvio 11. Helsingin ja koko maan kunnallisveroasteet 2000–2012

Kuvio 12. Helsingin ja koko maan ansiotulojen vähennysasteet 2000–2012

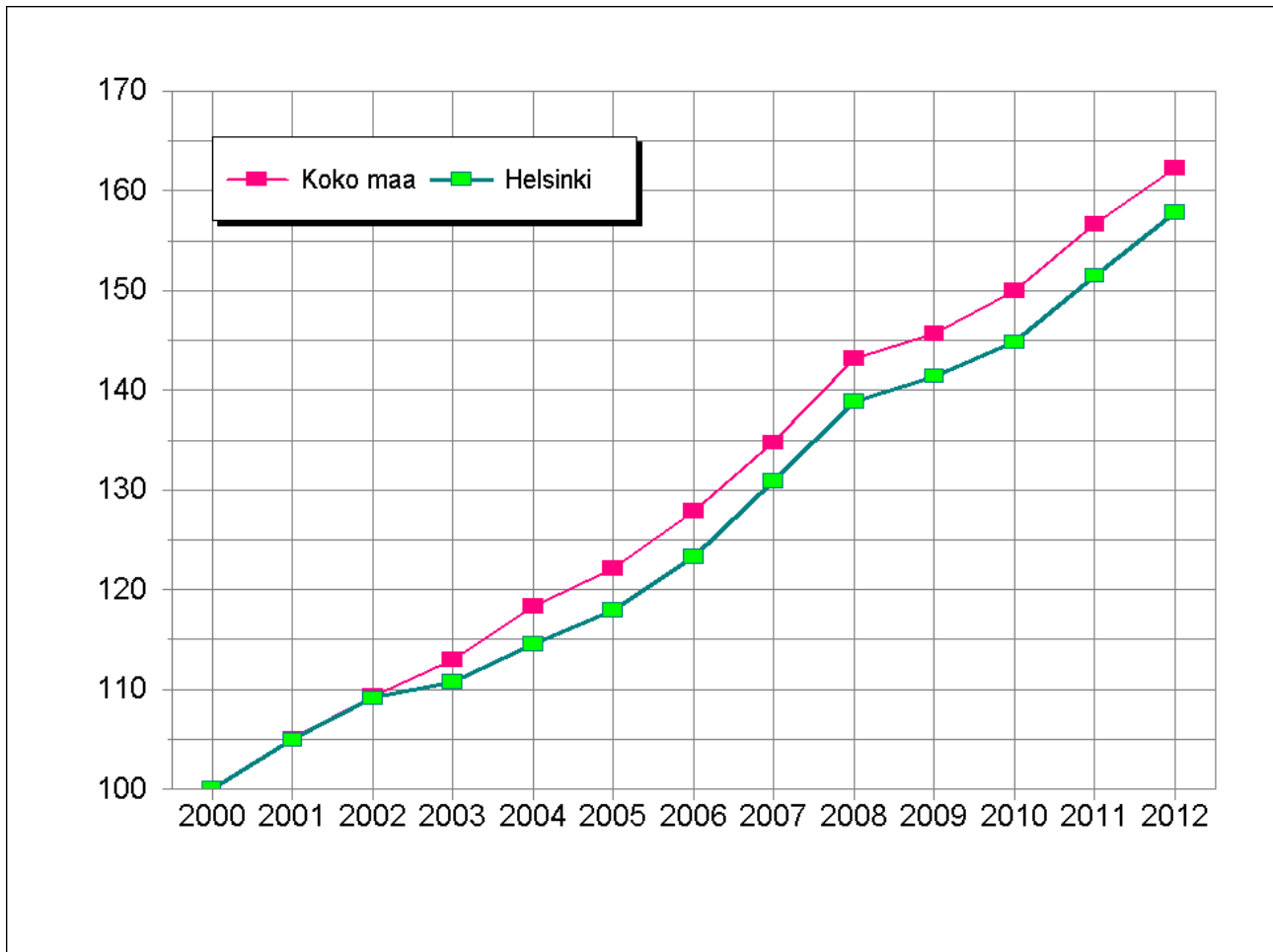
Kuvio 13. Helsingin ja koko maan eläketulovähennyksen osuus eläketuloista 2000–2012

Kunnallistalouden pitkän aikavälin kehityksen tarkasteluun vaikuttaa se, mikä vuosi valitaan lähtökohdaksi. Kuviossa 14 lähtövuotena on 2000. Kun se merkitään luvulla 100, ovat ansiotulot koko maassa kasvaneet nopeammin kuin Helsingin.

Eroa alkoi muodostua heti 2000-luvun alussa. Silloin bruttokansantuotteen kasvu hidastui ja Helsingin työpaikat supistuivat noin 6 000:lla. Tämän seurauksena Helsingin verotulot kasvoivat hitaammin kuin muiden suurien kaupunkien. Jossain vaiheessa notkahdusta alettiin kutsua minitaantumaksi¹². Ero Helsingin ja koko maan välillä suurenisi, jos tarkastelu suhteutettaisiin asukasluukuun.

¹² Heikki Helin, Helsinki ja talouden notkahdukset. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2009.

Kuvio 14. Helsingin ja koko maan ansiotulojen kehitys 2000–2012 (2000 = 100)

5 Veronkevennysten kompensointi ja valtionosuuksien lisäys

Hallitus on pyrkinyt elvyttämään keventämällä verotusta. Kevennykset on pitänyt tehdä kunnallisverotuksessa. Vuosina 1997–2003 Lipposen hallitukset kevensivät verotusta 0,8 miljardilla eurolla kuntien kustannuksella. Kunnilta on jäänyt tuon verran vuosittain verotuloja saamatta.

Lipposen hallitusten jälkeiset hallitukset (Vanhanen, Kiviniemi, Katainen) ovat korvanneet kevennyksistä aiheutuneet menetykset lisäämällä valtionosuuksia. Vuosina 2002–2012 valtionosuuksia on lisätty 1,9 miljardia euroa veromenetysten kompensoimiseksi.

Kunnat ovat kuitenkin joutuneet korottamaan veroprosenttejaan, koska niille säädettyjen uusien velvoitteiden hoitamiseksi on tarvittu lisää tuloja. Valtionosuus on kattanut vain kolmasosan näiden kustannuksista. Korotuksista huolimatta kuntalaisten verorasitus ei ole kasvanut samassa suhteessa.

Kuntien tulovero on vuonna 2012 Kuntaliiton arvion mukaan noin 16,8 miljardia euroa. Verotuksen vähennysten vaikutus on noin 4,7 miljardia euroa. Keskimääräinen veroprosentti on 19,25. Yleiskuva verotuksen osatekijöistä vuonna 2012 ilmenee seuraavasta asetelmasta¹³ (miljardia euroa):

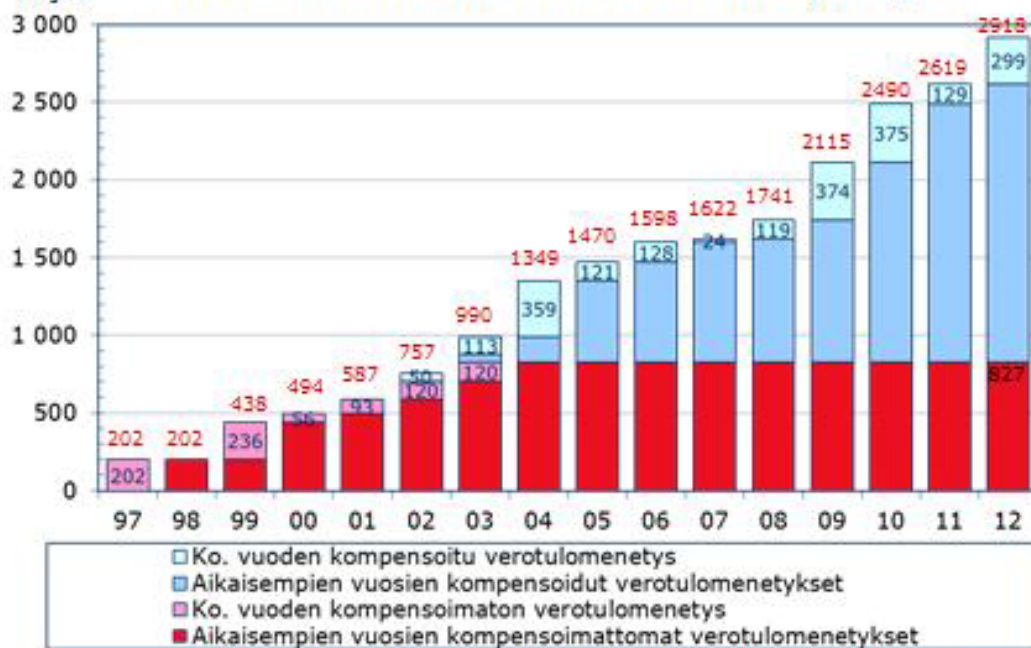
Ansiotulot	116,9
Vähennykset	24,8
Ansiotulot – vähennykset	92,0
Maksuunpantava verotulo	16,8

Vähennyksiä on kasvatettu, eikä valtio voi enää keventää verotusta valtionveron puolella, koska valtionverojen maksu palkansaajalla alkaa vajaan 29 000 euron tuloista. Kunnalle ei tarvitse maksaa veroja alle 8 300 euron työtuloista.

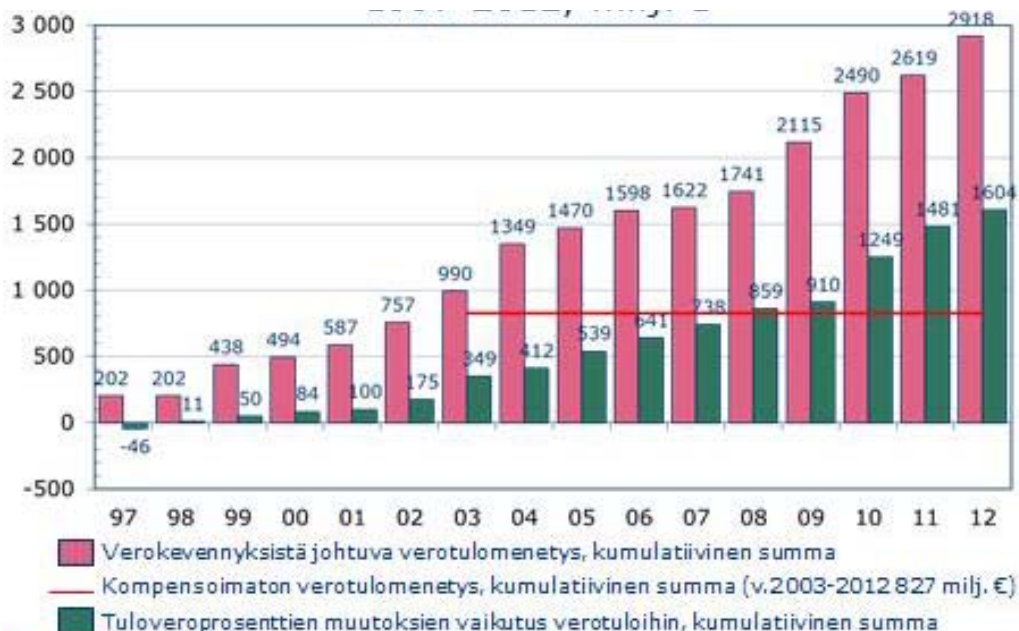
Vuosien 1997–2012 veronkevennysten takia kunnat saavat 2,9 miljardia euroa vähemmän verotuloja. Näistä kompensoimatta on noin 0,8 miljardia euroa. Veronmenetyksen mittasuhteita kuvaa se, että vuonna 2010 kuntien lainakanta oli 10,5 miljardia euroa ja lainakannan nimellinen kasvu vuosina 2000–2012 noin 6,6 miljardia euroa. Lainakannan kasvu vastaa noin 8 vuoden veronkevennyksistä aiheutunutta verotulojen menetystä. (Kuvio 15.)

¹³ Kuntaliiton veroennustekehikko 7.5.2012.

Kuvio 15. Arvio veronkevennysten vaikutuksesta kuntien verotuloihin 1997–2012, milj. euroa (Kuntaliitto)

Kuvio 16. Veronkevennysten ja tuloveroprosenttien muutosten vaikutus kuntien verotuloihin 1997–2012 (Kuntaliitto)

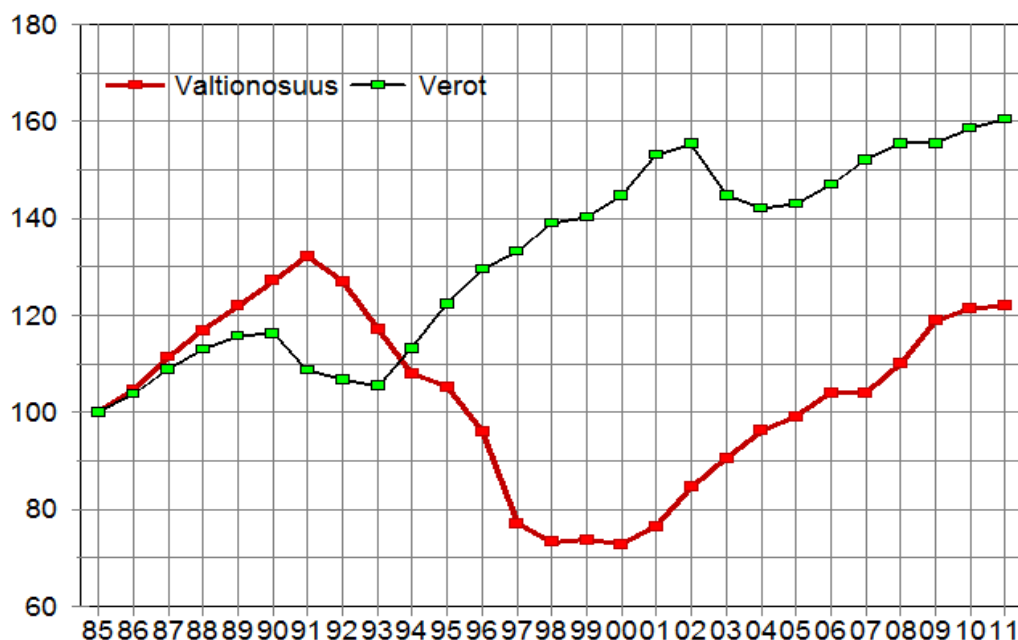

Kuntien veropohja kasvoi tasaisesti 1980-luvulla. Lama leikkasi verotuloja. Esimerkiksi Helsingin verotuloista ja työpaikoista katosi viidennes. Lamaa edeltänyt työpaikkojen määrä saavutettiin Helsingissä vasta vuonna 2000 (Helin 2009).

Laman jälkeen verotulot ja erityisesti yhteisövero alkoivat kasvaa ja valtio leikkasi taloutaan tasapainottaakseen kuntien valtionosuuksia 90-luvun lopulle saakka.

Valtionosuudet ovat kasvaneet vasta 2000-luvulla. Kasvu on perustunut osittain siihen, että valtionosuuksia on lisätty verotuksen kevennyksen kompensoimiseksi, mikä on hidastanut verotulojen kasvua. Tästä huolimatta rahanarvon muutos huomioon ottaen valtionosuuksien määrä on edelleen pienempi kuin 90-luvun vaihteessa (kuvio 17).

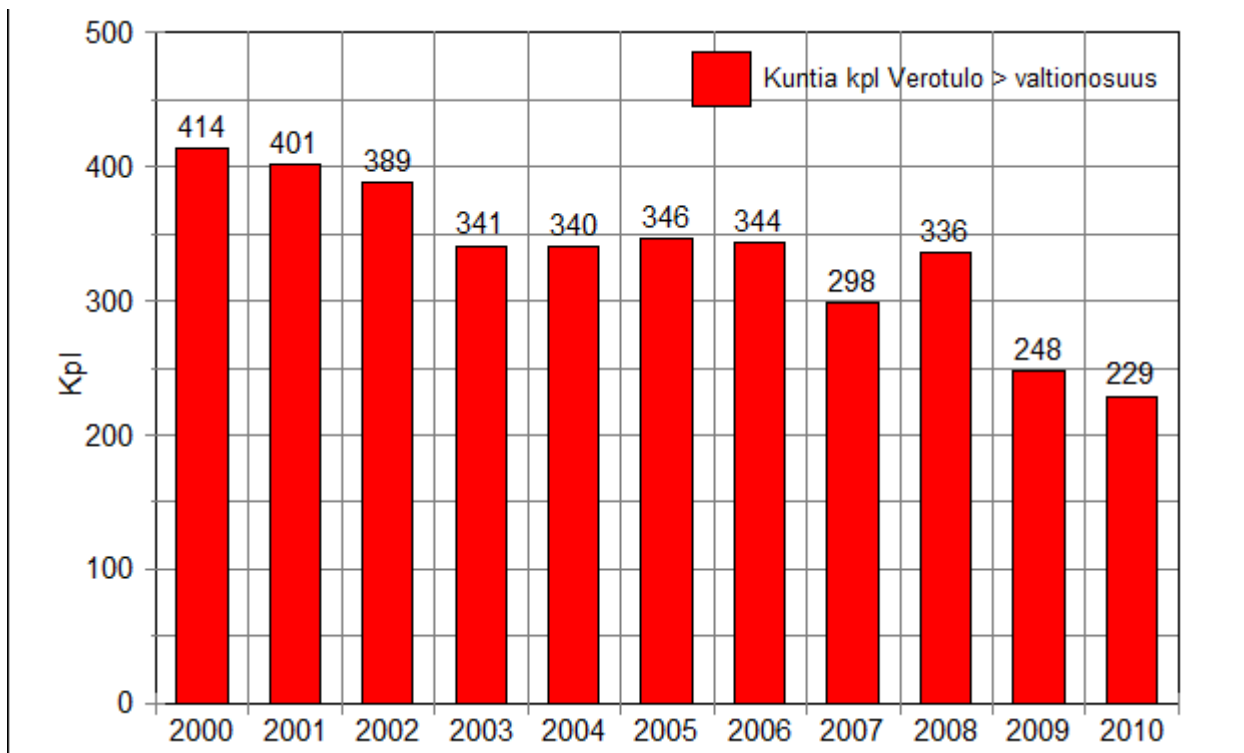
Kuvio 17. Kuntien ja kuntayhtymien verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 1985–2011 (2011 rahanarvo, 1985 = 100, Kuntaliitto)¹⁴.

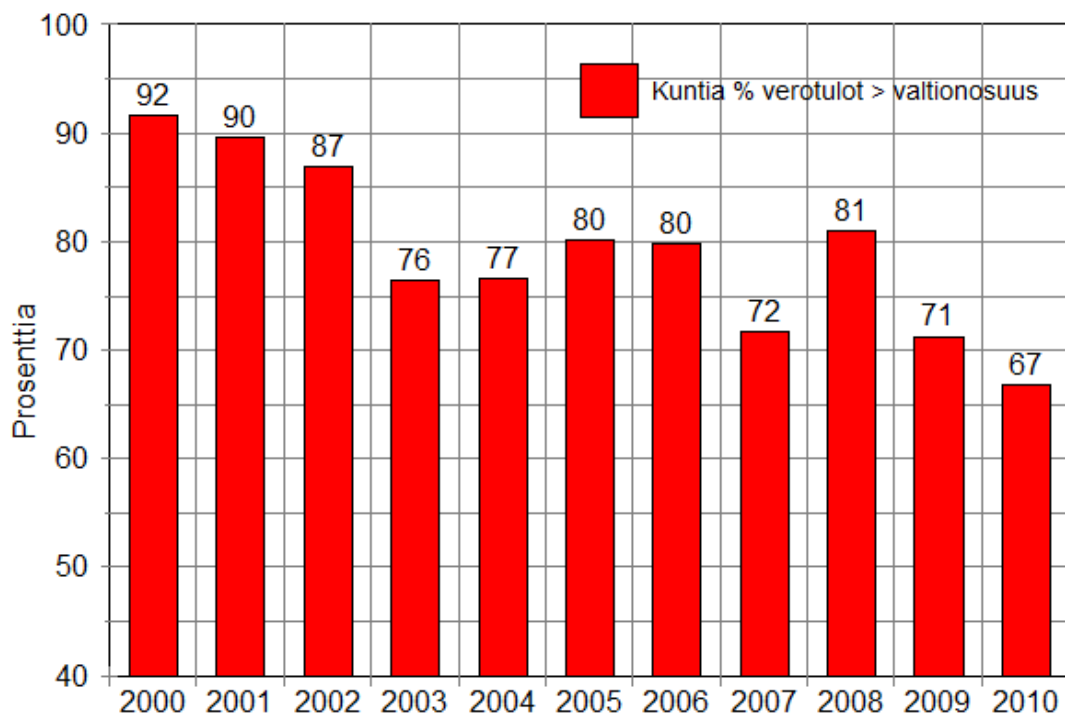
Kun verotusta on kevennetty ja verotuloja on muutettu valtionosuuksiksi, muuttuu kuntien verotulojen ja valtionosuuksien suhde. Niiden kuntien määrä, joissa verotulot ovat valtionosuuksia suuremmat, on vähentynyt. Koska kuntien määrä on vähentynyt, kuvaa prosenttiluku paremmin kehitystä. Vuonna 2000 peräti 92 prosentissa kunta verotulot olivat valtionosuuksia suuremmat. Vuonna 2010 näin oli enää 67 prosentissa kunnista.

¹⁴ Eri vuosien valtionosuudet eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Ne on pyritty tekemään vertailukelpoiksi vähentämällä valtionosuuksista vuosina 1985–96 kuntien maksamat osuudet Kelalle ja lisäämällä niihin vuosina 1997–2012 valtion kirjanpidon mukaisia valtionapueriä kuten työllistämistuki sekä kuntayhtymien saama yksikköhintarahoitus (valtionosuudet on esitetty Peruspalveluohjelma-tarkastelun mukaisina). Valtionosuusudistuksen johdosta vuodet 2010–2012 eivät kuitenkaan ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien kanssa. Valtionosuuksien tason vuodesta 2002 lähtien vaikuttaa veronkevennyksen kompensoiminen kunnille valtionosuuksia korottamalla. (Kuntaliitto.)

Kuvio 18. Niiden kuntien määrä, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet 2000–2010

Kuvio 19. Niiden kuntien osuus, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet 2000–2010 (%)

6 Yhteenvetävää pohdiskelua

Vuosina 1997–2003 valtio on keventänyt verotusta 0,8 miljardilla eurolla kuntien kustannuksella. Tämän jälkeen valtio on korvannut kevennyksistä aiheutuneet menetykset lisäämällä valtionosuuksia. Vuosien 1997–2012 veronkevennysten takia kunnat saavat 2,9 miljardia euroa vähemmän verotuloja. Saman aikana kuntien päättämät veroprosenttien korotukset ovat lisänneet verotuloja noin 1,6 miljardia euroa.

Kuntien kannalta ei ole samantekevää, mistä kunnan tulot koostuvat. Verotulot lisääntyvät automaattisesti talouden kasvaessa, ja kunnilla on päätösvaltaa omiin veroihin. Kuntien valtionosuudet ovat valtion kehysmenettelyn piiriin luettavia menoja, joissa päätösvalta on aina valtiolla.

Kun valtio on muuttanut kuntien verotuloja valtionosuuksiksi veronkevennysten yhteydessä, kuntien riippuvuus valtionosuuksista on lisääntynyt. Samalla kuntien talous on muuttunut entistä epävarmemmaksi, koska valtio voi oman taloutensa tasapainottamiseksi leikata valtionosuuksia, vaikka osa niistä on kuntien entisiä verotuloja. Tämän seurauksena niiden kuntien määrä, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet, on vähentynyt.

Kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen välillä olevat erot johtuvat vähennyksistä. Eroa pyrittiin kuroma pienemmäksi valtionosuusuudistuksessa. Hallituksen esityksessä puitelaksi (155/2006 vp) todettiin, että tarkoitus on ”siirtää verovähennyksiä valtion rasi-tukseksi”. Ajatusta kutsuttiin kunnalliseksi veromalliksi.

Vuonna 1998 kuntien tuloveroprosenttien keskiarvo oli 17,51 prosenttia ja kuntalaisten maksama vero oli 3 prosenttiyksikköä pienempi eli 14,51 prosenttia. Vuonna 2012 koko maan tuloveroprosentti oli noussut 19,25 prosenttiin ja kunnallisveroaste oli 14,32 prosenttia. Se oli siis alhaisempi kuin 14 vuotta aikaisemmin. Vähennyksistä johtuva ero nimellisen ja todellisen veroasteen välillä oli kasvanut 4,93 prosenttiyksikköön.

Kuvio 20. Helsingin Sanomien otsikko 18.6.2006

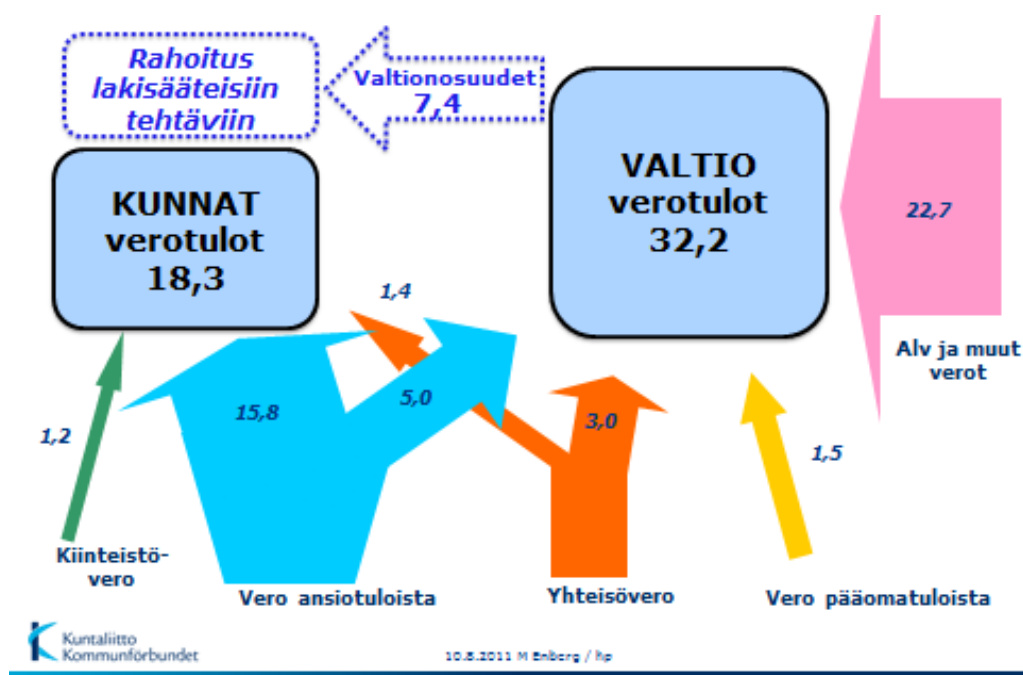

Periaatteessa ajatus kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen eron kiinni kuromisesta on kannatettava, mutta sen käytännön toteutus on vaikeaa. Veropolitiikan keskeisin tavoite on fiskaalinen eli kerätä tuloja julkiseen sektoriin kuuluville veronsaajille. Veropolitiikalla on myös monia muita keskenään jopa ristiriitaisia tavoitteita. Tämä on johtanut myös kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen eroon.

Hallitus tuskin luopuu mahdollisuudesta käyttää verovähennyksiä talouspolitiikkaa ohjatesaan. Suomessa tulopoliittisten sopimusten eräs osa ovat olleet palkkaveroratkaisut. Vähennykset on tehtävä kunnallisverotuksen puolella, koska palkansaajan valtionverojen maksu alkaa vajaan 29 000 euron tuloista. Vuonna 2012 kunnalle ei tarvitse maksaa veroja alle 8 300 euron työtuloista.

Kuntien tulovero on vuonna 2012 Kuntaliiton arvion mukaan noin 16,8 miljardia euroa. Verotuksen vähennysten vaikutus on noin 4,7 miljardia euroa. Jos vähennykset kuitattaisiin valtionosuuksista, jäisi valtionosuuksia liian vähän kuntien tulopohjassa olevien erojen ta- saamiseksi.

Kuvio 21. Valtion ja kuntien verorahoitus 2010 (Kuntaliitto)

Verotuloja on pidetty yhtenä kunnallisen itsehallinnon peruspilarina. Valtio on kuitenkin vuosittain tehnyt kuntien veropohjaan liittyviä päätöksiä ja usein kuntia kuulematta.

Entisen Suomen Kunnallisliiton varatoimitusjohtaja Koivukoski totesi vuonna 1991, että vuoden 1993 suuren verouudistuksenkin valmistelivat valtion virkamiehet. Koivukosken mukaan ”kunnallisverotusta ja sitä koskevia säännöksiä on kehitetty erityisesti – – enemmän valtion kannalta tärkeiden näkökohtien eikä niinkään kunnallishallinnon tarpeiden ja tavoitteiden mukaan”. Kunnallisverotuksenkin osalta on Koivukosken mukaan tapahtunut eräänlaista ”valtiollistumista”, mikä on osaltaan ollut heikentämässä kuntien itsehallintoa. (Koivukoski 1991, 108.) Koivukosken havainnot kuvaavat osuvasti tilannetta myös 20 vuotta myöhemminkin.

Valtio on vahvistanut omaa talouttaan kuntien kustannuksella niin verojärjestelmän kuin valtionosuusjärjestelmän puitteissa¹⁵.

Näiden veroasteiden- kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen - ero saattaa antaa myös aiheen väriin johtopäätöksiin verotuksen kireydestä. Sen seurauksena myös kuva kuntien talouden hoidosta saattaa vääristyä, koska verotuloja on muutettu valtionosuuksiksi. Niiden kuntien osuus, joissa valtionosuudet ovat suuremmat kuin verotulot, on kasvanut.

¹⁵ Tätä on kuvattu yksityiskohtaisesti mm. seuraavissa julkaisuissa:

Heikki Helin, Tapausten kulku. Valtionosuus- ja verouudistukset ja uudistussuunnitelmat 1990–2006 ja valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2008:4.

Heikki Helin, Miten tähän on tultu? Toisenlainen tulkinta kuntataloudesta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:1.

Liite 1. Kunnallisveron osuus palkkatuloista 2012 ja palkansaajat tuloluokittain kunnallisveroa maksaneet luonnolliset henkilöt ja palkansaajat tuloluokittain 2010 (Veronmaksajat, Tilastokeskus, Verohallinto)

Vuosi-palkka euroa	Kunnallisvero, % palkasta
2 000	0
4 000	0
6 000	0
8 000	0
10 000	1,5
12 000	3,1
14 000	4,8
16 000	6,3
18 000	8,2
20 000	10,2
22 000	11,8
24 000	12,9
26 000	13,8
28 000	15,1
30 000	15,7
32 000	15,9
34 000	16,1
36 000	16,3
38 000	16,4
40 000	16,5
42 000	16,6
44 000	16,7
46 000	16,8
48 000	16,9
50 000	17,0
52 000	17,1
54 000	17,1
56 000	17,2
58 000	17,2
60 000	17,3
62 000	17,3
64 000	17,4
66 000	17,4
68 000	17,5
70 000	17,5
72 000	17,6
74 000	17,6
76 000	17,6
78 000	17,7
80 000	17,7
82 000	17,7
84 000	17,7
86 000	17,8
88 000	17,8
90 000	17,8
92 000	17,8
94 000	17,9
96 000	17,9
98 000	17,9
100 000	17,9

Veronalaiset tulot	Palkkatuloa saaneet
-5000	224 450
5 000 - 10 000	179 578
10 000 - 15 000	198 868
15 000 - 20 000	224 029
20 000 - 25 000	298 626
25 000 - 30 000	378 464
30 000 - 35 000	342 095
35 000 - 40 000	247 227
40 000 - 50 000	296 463
50 000 - 60 000	150 728
60 000 - 80 000	118 893
80 000 - 100 000	42 001
100 000 -	44 751

Kunnallisveroa maksaneiden lukumäärä 2010		
	Luonnolliset henkilöt	Palkansaajat
Yhteensä	3 808 237	2 276 200
1 - 4 999	52 697	15 993
5 000 - 9 999	315 956	156 149
10 000 - 14 999	610 257	172 025
15 000 - 19 999	496 899	192 739
20 000 - 24 999	461 351	267 305
25 000 - 34 999	862 828	663 013
35 000 - 54 999	706 453	574 783
55 000 - 74 999	181 951	145 292
75 000 - 99 999	68 376	52 444
100 000 - 149 999	34 864	25 013
150 000 - 299 999	13 115	9 027
300 000 -	3 490	2 417
Lähde: Verohallinnon maksuunpanotilasto		

Kuvioluettelo

1. Luonnollisten henkilöiden verotuksen keskeiset käsitteet (Poteri 1988)
2. Kunnallisveron osuus palkkatuloista eri tulotasoilla 2011 (Veronmaksajat)
3. Kunnallisveron osuus palkkatulosta eräillä tulotasoilla vuosina 1991–2012 keskimääräisellä kunnallisveroprosentilla laskettuna (Veronmaksajat)
4. Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti sekä tuloveroprosenttia nostaneet kunnat 1985–2012 (Kuntaliitto)
5. Kuntien lukumäärät vuoden 2012 tuloveroprosentin mukaan (Kuntaliitto)
6. Kunnallisveroprosentti ja kunnallisveroaste (efektiivinen tuloveroaste) 1998–2012 (Kuntaliitto)
7. Kuntien kunnallisveroprosentit 2012
8. Kuntien kunnallisveroasteet 2012 (Kuntaliitto)
9. Kunnallisveroveroprosentin ja kunnallisveroasteen erot 2012
10. Helsingin ja koko maan tuloveroprosentit 2000–2012
11. Helsingin ja koko maan kunnallisveroasteet 2000–2012
12. Helsingin ja koko maan ansiotulojen vähennysasteet 2000–2012
13. Helsingin ja kokomaan eläketulovähennyksen osuus eläketuloista 2000–2012
14. Helsingin ja koko maan ansiotulojen kehitys 2000–2012 (2000 = 100)
15. Arvio veronkevennyksien vaikutuksesta kuntien verotuloihin 1997–2012, milj. euroa (Kuntaliitto).
16. Veronkevennyksien ja tuloveroprosenttien muutosten vaikutus kuntien verotuloihin 1997–2012 (Kuntaliitto)
17. Kuntien ja kuntayhtymien verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 1985–2011 (2011 rahanarvo, 1985 = 100, Kuntaliitto)
18. Niiden kuntien määrä, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet 2000–2010
19. Niiden kuntien osuus, joissa verotulot ovat suuremmat kuin valtionosuudet 2000–2010 (%)
20. Helsingin Sanomien otsikko 18.6.2006
21. Valtion ja kuntien verorahoitus 2010 (Kuntaliitto)

Taulukkoluetelo

1. Tietoja kuntien tuloveroprosenteista vuosilta 1985–2012 (Kuntaliitto)
2. Kunnallisveroprosentin ja kunnallisveroasteen keskihajonta 2001–2012

Lähdeluettelo

Helin Heikki, Kartelli vai verokilpailu? Kunnat ja naapurikuntien veroprocentit Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2004:30

Helin Heikki, Tapausten kulku. Valtionosuus- ja verouudistukset ja uudistussuunnitelmat 1990–2006 ja valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2008:4.

Helin Heikki, Helsinki ja talouden notkahdukset. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2009:1

Helin Heikki, Miten tähän on tultu? Toisenlainen tulkinta kuntataloudesta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:1

Holm, Pasi–Huovari, Janne, Kunnat verouudistuksen maksajina? Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu, PTT raportteja. Helsinki 2011.

Kirkko-Jaakkola, Mikael, Kuntien verot 2012 – missä maksat eniten? Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. Verotietoa 64. 16.2.2012.

Koivukoski Eero, Kuntien itsehallinnon puolesta. Suomen Kunnallisliitto 1971–1991. Helsinki 1991

Poteri Paavo, Kunnallisveroaste. Helsingin kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston julkaisuja 2/1988. Helsinki 13.1.1988.

Liikkumavaraprojektin raportit:

Suurten kaupunkien verotulot ja niiden osatekijät, I osa (raportti 1)

Kuntien verotulojen rakenne (raportti 2)

Verotulojen taustat (raportit 3 ja 4):

– Suurten kaupunkien verotulot ja niiden osatekijät, II osa (raportti 3)

– Kaupunkien verotulojen taso 1985 ja kehitys 1975–85 sekä siihen vaikuttaneet tekijät (raportti no 4)

Taloudellinen liikkumavara, alueittaiset ja kunnittaiset erot (raportti 5)

Verotulojen rakenne, alueittaiset ja kunnittaiset erot (raportti 6)

Budjettirakenne, alueittaiset ja kunnittaiset erot (raportti 7)

Taloudellisen liikkumavaran muutos 1981–87 (raportti 8)

Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssit. Alueittaiset ja kunnittaiset erot (raportti 9)

Kuntien taloudellinen liikkumavara (loppuraportti, raportti 10)

Näkökohtia kuntien taloutta ja toimintaa kuvaavan tilastoinnin kehittamisestä 1990 (raportit 11–13):

- Lasten päivähoidon ja kodinhoitoavun tarjonta 1987 (raportti 11).
- Kuntien taloutta kuvaavan tilastoinnin kehittäminen (raportti 12).
- Kuntien liiketoiminnan vaikutus ja rahoitusaseman kuvaaminen (raportti 13).

Helin, Heikki, Kunnallistalouden arvioinnin perusteet (raportti 14), 1990

Helin, Heikki, Isäntä vai renki? Kunnallistalouden liikkumavapaus ja valtiollinen säätely. Liikkumavaraprojektin raportti 5. 1991 (väitöskirja).

Helin, Heikki & Poteri, Paavo & Ylikarjula, Jukka, Kunnallistalous muutoksessa, (raportit 16–20) 1992:

Helin, Heikki & Ylikarjula, Jukka, Hyvinvointi, palvelut, talous. Kunnallisen palvelutuotannon, hyvinvoinnin ja talouden käsitteiden tarkastelu (raportti 16).

– Helin, Heikki & Poteri, Paavo, Valtionapu-uudistuksen "voittajat" ja "häviäjät" (raportti 17)

– Helin, Heikki, Maksut kunnallistaloudessa. Kartoitus maksupolitiikan mahdollisuuksista liikkumavaran lisäämiseksi (raportti 18).

– Helin, Heikki & Poteri, Paavo, Verotuksen peruskäsitteet (raportti 19).

– Helin, Heikki, Kunnallistalouden tutkimuksen nykytila, Tutkimustarpeiden hahmottelua ja yhteenveto vireillä olevista hankkeista (raportti 20)

Helin, Heikki & Poteri, Paavo, Holhottu ja yliorganisoitu kunnallishallinto. Kehityksen, nykytilan ja tulevaisuuden hahmottelua (raportti 21).

Helin, Heikki & Valkama, Pekka, Kunnallistalous kasvusta saneeraukseen:

– Helin, Heikki, Suomen Kunnallistalous 1980-luvulla (raportti 22)

– Valkama, Pekka, Palvelutuotannon uudet strategiat (raportti 23)